מסביב לשולחן

נושא השבוע: **טומאת מת**

המקור בפרשה: **הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים (י"ט י"א).**

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

יחד עם כלל עולם התורה, רבנן ותלמידיהון, אבלים וכואבים את הסתלקותו לשמי רום של מורינו ורבינו, עטרת תפארת ישראל, ענק התורה והיראה ופאר המידות, משיירי כנה"ג

מרן ראש הישיבה

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוקללה"ה

אבי אבי רכב ישראל ופרשיו

ראשי הישיבות

הגאון רבי אשר ווייס שליט"א
ראש ישיבת דרכי תורה

בעניני טומאת מת

אן איתא בנדה ע' ע"ב, ג' דברי בורות שאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנניא וכו', א' אשתו של לוט מהו שתטמא, א"ל מת מטמא ואין נציב מלח מטמא. והנה בשו"ת אגרות משה ח"א יו"ד סי' ל"ל הקשה, דזה דומה למה שנחלקו באהלות פ"ב מ"ב במת שנשרף אם מטמא, וכן בנדה כ"ז ע"ב בתבלבלה צורתו. וכתב לתרץ באגרו"מ, דאשת לוט נהפכה לנציב מלח בחייה ולא במותה. ודבריו צ"ע דאטו אדם חי שנשרף ומת בשריפה יש לו דין אחר.

ולכאו' נראה, דשאני אשת לוט דהפיכתה לנציב מלח הוי שינוי "מהותי" ונהפכה לחומר אחר, וכמו מוסק, שכתב הרא"ש בברכות פ"ו סי' ל"ה דפנים חדשות באו לכאן ואין בו איסור דם (עי' בכורות ו' ע"ב גבי דם נעכר ונעשה חלב, ובשעה"צ רע"ב סקכ"ז לגבי יין צימוקים ואכמ"ל), ושאני משריפה ורקבון דהוי שינוי שלא נשתנו לחומר אחר. ונראה ביותר, דאף למי שאוסר מוסק באיסור דם, מ"מ אפשר דשאני טומאה מאיסור, דאיסור הוא "בחפצא" אבל טומאה רוכב "על החפצא", ולהכי מסתבר דגבי טומאה אין בפנים חדשות משום טומאה. וראיתי בס' מי נדה להגרש"ק שם שנגע בכ"ז, ונראה עיקר דשינוי "על טבעי" שאני, הוי פנים חדשות ממש.

והנה בתרומת הדשן פסקים סי' ק"כ כתב, דאשת אליהו וכן אשתו של ר' יהושע בן לוי שעלה בחייו השמימה מותרת, דאשת איש אסרה תורה ולא אשת מלאך, כמו שאמרו מת מטמא ולא נציב מלח מטמא. והקשה בקובץ שיעורים בח"ב סי' כ"ז דהלא מיתת הבעל מתיר כדילפינן מגט, ואת"ל דמסברא ידענו דאין אשת מלאך אסורה למה לי ילפותא דמיתת הבעל מתיר. ונראה דלולי שידענו שמיתת הבעל מתיר, היה מתפרש איסור אשת איש כעין איסור אשת אח, והו"א דאין סיבת איסורה של אשת איש משום "שקנויה היא לאיש" אלא משום "שהיתה לאיש" ונתקדשה לו לאיסור עולמית, אך לאחר שנתחדשה היתר מיתת הבעל נתחדשה בה הבנה חדשה בכל איסור אשת איש שהוא משום ששייכת היא לאיש, וממילא מובן דלא אסרה תורה אלא אשת איש ולא אשת מלאך, ודו"ק.

אך עדיין צ"ע דהלא ביבמות (נ"ה ע"ב) ילפינן משכבת זרע דכתיב גבי אשת איש, דמשמע אשת איש שמתה פטור, "סד"א הואיל ולאחר מיתה איקרי שארו אימא לחייב עליה באשת איש קמ"ל", הרי דלולי גזה"כ הו"א דאף לאחר מיתה א"א היא (דהא אין כאן מיתת הבעל שתתיר). ועי"ש בתוד"ה לאחר, שמדרשא זו ילפינן דלאחר מיתה פקע גדר שארו אף לענין ירושה, ולא ממיתת הבעל. ומשום כך נראה טפי דאין לדמות אשת מת לאשת מלאך, דמת איש הוא ושאני ממלאך, ודו"ק כי קיצרתי.

בן והנה איתא עוד בגמ' בנדה שם, ששאלו עוד אנשי אלכסנדריא את ריב"ח, בן השונמית מהו שתטמא, א"ל מת מטמא ואין החי מטמא. וצ"ע בשאלה זו האם בכל מת שקם לתחיה נשאלת שאלה זו, וכגון הא דרבה שחטיה לר"ז והחייהו (מגילה ז'), ואשת ר' חנניה בן חכנאי (כתובות ס"ב) וכדר'.

והנה בתשו' הרדב"ז ח"ד סי' ב' אלפים ר"ג הקשה, חמה לא שאלו על בן הצרפתית שהחייה אליהו (מלכים א' י"ז), שהיה קודם שהחיה אלישע את בן השונמית (מלכים ב' ד'). והביא י"א דבן הצרפתית לא מת ממש אלא חלה מאוד ודחה פירוש זה. ובאמת כתב כן הרד"ק שם, וכן משמע במורה נבוכים ח"א פמ"ב, ועי"ש במפרשיו, והנה הריב"ש בסי' מ"ה הביא זאת כדוגמא שהרמב"ם כתב דברים לא כעיקר דעתו והשקפתו להוציא מלב המתפלספים הנבוכים, אך באמת כבר כתב כן בשט"מ ב"מ קי"ד א'.

ולכאורה משמע מלישנא דקרא דשונה היתה תחיית המתים דאליהו מתחיית המתים דאלישע, דאליהו ביקש להשיב "נפש הילד" אל קרבו, וכן היה. וכן עשה רבי חנניה בן חכינאי וזה ענין תחיית המתים, ובזה פשיטא דהוי כחי לכל דבר, ודהלא יש נשמה באפו. אבל באלישע כתיב "ויעל וישכב על הילד וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וכפיו על כפו ויגהר עליו ויחם בשר הילד, וישב וילך בבית אחת הנה ואחת הנה ויעל ויגהר עליו, ויזורר הנער עד שבעה פעמים ויפקח הנער את עיניו" (שם ל"ד ל"ה), ומשמע שהאציל הוא מחיותו לילד, וכ"כ הרלב"ג שם, ולא שב אליו נשמתו, אלא מנשמת הנביא וחיותו נכנס בו, ואפשר דזה הוי כעין גולם שנברא מספר יצירה ולא הוי חיות גמורה, ולהכי רק בזה שאלו אם מטמא כמת, וצ"ע.

ובדברי שאול (להגרי"ש נטנזאהן) יו"ד סי' שע"ג סק"ה כתב לחדש, דהשאלה היתה על אותה שעדיין לא החייהו אבל לאחר שחי ודאי שאינו מטמא, ואילו היה ידוע בודאי שיחיה לא היה מטמא אף במותו דא"י"ז מיתה, וכ"כ האברבנאל בפירושו למר"ג שם. אכן זה נסתר מדברי הילקוט בפרשתינו שאומרים למי שנטמא ע"י בן השונמית במותו "מטמאין לא טמאוני ראתה טמאתנו", הרי דמה שנטמא ע"י בן השונמית בעודו מת, באמת טמא לעולם.

וכבר נחלקו כעי"ז האחרונים, דהברכי יוסף בהאע"ז י"ז (הובא שם בפ"ת סק"א) כתב, דמי שקם לתחיה אין צריך לחזור ולקדש את אשתו דלאחר שקם לתחיה איגלאי מילתא דא"י"ז מיתה גמורה, והוכיח כן מן הירושלמי, עי"ש. אך בשו"ת נפש חיה אהע"ז סי' ג' דחה דבריו מדברי הירושלמי עצמו, וכתב דודאי הוי מיתה גמורה ופקע השארית והאישות, ורק ביבמה שעדיין זקוקה היא ליבם מחמתו, נתחדש בירושלמי שאם יקום לתחיה עדיין אשתו היא. ושוב כתב דאפשר דמ"מ לאחר שקם לתחיה אי"צ לקדש שנית אך מ"מ בשעת המיתה הוי כמת דעלמא ואין לו אישות.

והנה התוס' הקשו בב"מ קי"ד ע"ב איך נטמא אליהו שהיה כהן למת כשהחיה את בן הצרפית, ותירצו דבטוח היה שיחייהו ומותר משום פיקו"נ, ובמק"א (מנח"א שמות סי' ס') ביארתי דבריהם דבאמת אין חיוב פקו"נ בתחיית המתים ורק להציל את החיים שלא יתותו יש לא תעשה דלא תעמוד על דם רעך ומ"ע דהחשבותו לו, אך מ"מ מותר לעבור על מצות התורה גם להחיות מתים, דגם בזה שייך "חלל עליו שבת אחת" וכו' ואכמ"ל. ולפ"ד הברכי יוסף אפשר שיש חיוב גמור להחיות את המת למי שבידו לעשות כן, כיון שבכך יתברר שלא היה מת והוי בכלל הצלת הנפש, אך לדברי הנפש חיה מסתבר טפי כדברינו הנ"ל דאין בזה חיוב הצלה, אך מ"מ מותר לחלל שבת ולעבור על איסור להציל כמבואר. (מנחת אשר במדבר)

עיון הלימוד

הרה"ג מרדכי קרליבך

בדברי הספרי זוטא דמת עצמו אינו טמא

דבר פלא איתא בספרי זוטא כאן, הנוגע במת, נוגע במת טמא, אין מת עצמו טמא, וביאר בזית רענן [לבעל המ"א] דנפ"מ דלעתיד לבוא כשיחיו המתים לא יהו צריכין הזאה, דמעולם לא היה המת טמא, וכוונת דבריו בזה, דמת אינו נעשה חפצא של טומאה, דאילו כן, היה בדין דלאחר שיקום לתחיה יהא צריך הזאה שלישי ושביעי ככל הנוגע במת, אך כיון דאינו טמא אלא רק מטמא, אינו צריך הזאה.

והנה בנדה ע: תניא י"ב דברים שאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנניא, ג' דברי חכמה ג' דברי אגדה ג' דברי בורות ג' דברי דרך ארץ, ומייתי התם ג' דברי בורות ששאלו, חדא בן השונמית מהו שיטמא, [והיינו דמספק"ל אם חיותו חשיב כחיות גמורה, או עדיין שם מת עליו], והשיב שאינו מטמא, עוד שאלו בדין המתים שיקומו לעתיד לבא אם יהו צריכים הזאה, והשיב להם כשיקומו נחכם להם, או השיב להם כשיקומו יהא משה עמהם וישאלוהו.

ובתוס' [ד"ה מתים] כתבו וז"ל, ואם תאמר אמאי לא בעי הך בעיא [אם צריך הזאה] על בן השונמית דאיירי ביה, וי"ל שמא משום דכתיב קרא לעתיד לבא וזרקתי עליכם מים טהורים, ומספקא ליה אי הך זריקה הויא שלישי ושביעי אי לא, אבל בן השונמית פשיטא ליה דלא בעי הזאה, עכ"ד. ולמש"נ הרי שי"ל שידעו דברי הספרי זוטא הנ"ל, ולכן כל מת שהחייהו ודאי דאין צריך הזאה, ולא שאלו אלא אם לעתיד לבוא יהו צריכין הזאה ומשום הך קרא דמייתי. [ובשו"ת חת"ס יו"ד סי' של"ז (ד"ה והנה בנדה) כתב ליישב קושית התוס' לאידך גיסא, וזה לשונו, י"ל דבבן השונמית פשיטא להו דבעי הזאה, דנהי דבחיותו אינו מטמא עוד (כמת), מ"מ איהו גופיה טמא דבשעה שהחיהו נגע בעצמו במותו, ובעי הזאה כטמא מת, אבל מתים שעתידים לחיות שעתידין להיות עפר שעה אחת קודם התחיה (כדאיתא בשבת קנב:), ובטלה טומאה מיניה ע"ז שאלו, ואפשר שספק שלהם אי אמת הוא שנשאר עצם נסכוי וכו', עכ"ד, ובמהרש"א בנדה שם פירש דמייירי בשנטמא האדם מחיים, ונסתפקו שם אם טומאתו פורחת ממנו אחר שמת וקם לתחילה, וההכרעה היא דכיון דנתאכל הבשר ובטל גופו טהור דהנשמה אינה מקב"ט, עכ"ד].

ובר"ש אהלות [פי"ג מ"ה] כתב דדבר שהוא עצמו טמא אינו ממעט בחלון [מפותח טפח להעביר טומאה מבית לבית], ואף שאינו מטמא אחרים, ותמה הרש"ש דהרי תנן דפחות מכזית מן המת ממעט בחלון, הגם דפחות מכזית מת טמא הוא אלא שאינו מטמא, וכתב בשי' רבי שמואל ב"ב יט: [עי' כ"ד] דבלשון הר"מ בפט"ו מטומאת מת ה"ג מבואר דפחות מכזית מת אינו טמא כלל, והוא עפ"י זוטא דכל מת אינו טמא אלא מטמא, וממילא דכל מה שמת אינו ממעט בחלון הוא רק מחמת דאית ליה דין לטמא אחרים, וממילא דבפחות מכזית שגם אינו מטמא חשיב כטהור, ויעוין עוד במקור ברוך סוף ח"ב כמה נפ"מ בדברי הספרי זוטא.

ובגליוני הש"ס ברכות יט: הביא קושית הרוקח סי' תס"ז במה שאמרו שם דרוב ארונות יש בהם פותח טפח, והרי קבוע הוא ואין הולכין בקבוע אחר הרוב, ובספר הנ"ל הביא ליישב עפ"י הספרי זוטא הנ"ל, דטומאת מגע ומשא אינם מדיני החפצא בעצמו, אלא רק טומאה הבאה ממנו, וא"כ הרי זה כפירש דאין בה דין קבוע, והוא באמת דבר מחודש מאד, ויעוין בדובב מישרים ח"א סי' מ"ד [ד"ה ואמנם] בדברי הספר"ז.

והנה במל"מ פ"ה טומאת מת ה"ב נתקשה במה דצריך ב' כתובים בטומאת כלי חרס, חדא דאינו נטמא בטומאת אב הטומאה, ושנית שאין בו דין חרב כחלל, ולכאורה צ"ע, דמאחר דיליף מקרא דאין נעשה אב הטומאה, ממילא ידענו דאין בו דינא דחרב הרי הוא כחלל, כיון דאין דין חרב כחלל אלא באבי אבות הטומאה ואב הטומאה, ויעוי"ש מה שהעלה בזה לדון דרש"י והרמב"ן נחלקו בטעם מה דצריך לזה ב' כתובים.

אכן להמבואר בספרי זוטא הנ"ל דמת עצמו אינו טמא, מעתה נראה דבהך דינא דנאמר חרב הוא כחלל, הלא לא נאמר בזה דין נוסף אלא שהוא כחלל, ואם חלל עצמו אין יסוד דינו אלא דין 'מטמא', א"כ דכוותה הוא דין החרב דאית ליה דין מטמא לאשוויי אב הטומאה, וא"כ לעולם י"ל דכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה, ועכ"ז לולא קרא הוה ס"ד דאית ליה דין מטמא כדין המת, כמו כל חרב כחלל שאינו אלא דין מטמא אחרים.

והנה איתא בנדה נה: זובו טמא לימד על הזוב שהוא טמא, והלא דין הוא לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כ"ש, שעיר המשתלח יוכיח שגורם טומאה לאחרים והוא עצמו טהור, אף אתה אל תתמה על זה שאע"פ שגורם טומאה לאחרים הוא עצמו טהור, ת"ל זובו טמא לימד על הזוב שהוא טמא ע"כ, הנה מצינו בזה דבר שהוא מביא וגורם טומאה לאחרים והוא עצמו טהור, [ויעוי"ש בתוס' (ד"ה כי)]

וכבר חקרו האחרונים כן בהרבה טומאות מחודשות שמצינו בתורה, כגון לענין נבלת עוף טהור שאינה מטמאה אלא בבית הבליעה, האם הוא נחשב כחפצא של טומאה [עי' בית הלוי ח"א סי' ב' סק"ט ומה שהשיג עליו בנאות יעקב סי' ט' סק"ב], ולענין פרים הנשרפין שמטמאין את המוציאין אותם חוץ לעזרה, ויעוין בתוספתא דשבועות [פ"ד ה"ד] דהמה טומאות קדושות, ויעוין עוד לקמן לענין טומאת מקדש.

ת.ד. 41068 ירושלים - עורך ראשי: הרב שלמה רוזנשטיין - אין לקרוא בשעת התפילה וקריה"ת או ע"ח סדרי הישיבה - אין להסתמך להלכה למעשה על הדברים המובאים כאן

רבינו הגרי"ש אלישיב שליט"א

הרה"ג אליקום דבורקס

השתטחות כהנים על קברי צדיקים

מקור המנהג

מובא בגמ' סוטה ל"ד ע"ב שכלב בן יפונה כשהלך לתור את הארץ בשליחות משה השתטח בתפילה על קברי האבות במערת המכפלה אשר בחברון, ובגמ' בבא מציעא פ"ה ע"ב מובא מעשה באחד החכמים שהתעוור ר"ל והלך והשתטח על קברו של ר' חיא ונתרפא, ובגמ' סוטה י"ד ע"א מובא – אמר רבי חמא ב"ר חנינא מפני מה נסתתר קברו של משה מעיני בשר ודם? מפני שגלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד בית המקדש להחרב ולהגלות את ישראל מארצם שמא יבואו לקבורתו של משה באותה שעה ויעמדו בבכיה ויתחננו למשה ויאמרו לו משה רבינו עמוד בתפילה בעדנו ועמד משה ומבטל את הגזירה מפני שחביבים צדיקים יותר מבחייהם. תענית ט"ז ע"א מובא שיוסף הצדיק השתטח על קבר אמו, ממקורות אלו למדנו אנו כמה גדול התועלת בתפלה אצל קברי צדיקים הרמ"א באו"ח סימן תקפ"א כתב שנוהגין להשתטח על הקברים בערב ראש השנה ומרבים שם בתחינות, אף שכתב שם המשנ"ב "אך אל ישים מגמתו נגד המתים אלא יבקש מהשי"ת שיתן עליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר", המנהג מדור דור להתפלל בקברי אבות ובקברי הצדיקים ולבקש מהם שיעוררו רחמים וימליצו טוב בעד החיים, וכך מובא בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן רצ"ג ובשו"ת מנחת אלעזר ח"א סימן ס"ח, וכתב המהרי"ל בהלכות תענית "דבבית הקברות מקום מנוחת הצדיקים ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור והתפילה נתקבלה ביותר על אדמת קודש", בשלה"ק מסכת ראש השנה דף ס"ט כתב הטעם "שהצדיקים המתים יבקשו רחמים עלינו", בדרשות הר"ן דרוש ט' כתב דתפילה במקום צדיקים מועלת.

הליכת כהנים על קברי צדיקים

מובא ב"מ דף פ"ה ע"ב שריש לקיש היה מציין את מקום המערות שקבורים שם אמוראים, ופירש"י "שלא יכשלו כהנים לעבור עליהן ולאהיל שלא תארע תקלה ע"י צדיקים", ומשמע דצדיקים מטמאים במותם, וכך משמע בגמ' ב"ב דף נ"ח ובמסכת ברכות דף כ"ח ע"ב בשעת פטירתו של רבי יוחנן בן זכאי אמר להם לתלמידיו פנו כלים מפני הטומאה ופירש"י "טומאת אהל המת בכל הבית", ואילו בגמ' כתובות דף ק"ג ע"ב משמע אחרת דצדיקים אין מטמאין במיתתן עפ"י דברי רבי חייא אותו היום שמת רבי "בטלה קדושה" ויש גורסין "בטלה כהונה" ופירשו גדולי הראשונים והאחרונים דהטעם דהותר לטמאות לרבי משום שהיה נשיא ונשיא עשו אותו כמת מצוה דכשם שכהן מטמא למת מצוה מפני שאין לו מי שיתעסק בקבורתו, כך מטמא לנשיא מפני שכבודו מרובה אין בכל המתעסקין בו די לפי כבודו, ויש שפירשו משום דצדיקים אינם מטמאין וכך משמע בכלי יקר פרשת בחוקותי עה"פ "והשבתי חיה רעה" ובס' חכמות בצלאל עמ"ס נדה דף ע' בשם כנסת יחזקאל, אולם הב"ח בסימן שע"ד כתב דהותר להתעסק בנשיא רק קודם קבורה אבל לאחר קבורה כולם מטמאין, וכ"כ בשו"ת טוב טעם ודעת מהדור חליתאה ח"ב סימן רל"א, האשכול בהלכות טומאת כהנים דף קע"ד כתב דווקא לנשיא מותר לכהן לטמאות ולא לצדיק בעלמא.

דעת רוב הפוסקים לאסור לכהנים לילך על קברי צדיקים, וכך דעת רש"י ב"מ דף פ"ה והרשב"ם והריטב"א ב"ב דף נ"ח והאשכול הלכות טומאת כהנים היות וצדיקים מטמאין במיתתן, ולכן אסור לכהנים לילך על קברי צדיקים, וכן משמע במהרי"ל בתשובותיו סימן ק"נ, בס' פאת השלחן להגאון רבי ישראל משקלוב תלמידו של הגר"א בהלכות ארץ ישראל פ"ב סי"ח כתב וז"ל "יש למנוע מנהג איזה בני אדם כהנים שהולכים על קברי תנאים ואמוראים וגאונים באמרם שקברי צדיקים אינם מטמאים, וטעות הוא בידם כי מי גדולים צדיקים מאבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב ואדם, וחוה והאמהות הקדושים ויוסף הצדיק ואמרו רבותינו בגמ' שעצמותיהן מטמאין", ובבית ישראל אות כ"ה האריך בזה וסיים "וברור הוא כשמש דאסור לכהן לילך על קברי הצדיקים", הפתחי תשובה יור"ד סימן שע"ב ס"ק ב' מביא משו"ת בתי כהונה סימן כ"ב שכתב דמה שנהגו אינה כהנים להשתטח על קברי צדיקים אין להם על מה שיסמוכו ולכן שלא כדין עושין הנוהגין כן, וכן כתב השדי חמד מערכת ראש השנה אסיפת דינים סימן א' "וכך פסק בקיצור שו"ע הלכות אבילות סימן ר"ב ס"ד וז"ל "יש כהנים הדיוטים נוהגין ללכת לקברי צדיקים באמרם שקברי צדיקים אינם מלמאים וטעות הוא בידם וצריכין למחות בהם", (עי' שו"ת מהרי"ץ חיות ח"ב עמ' תתקמ"א שו"ת הלכות קטנות למהר"י חאגיז ח"א סימן קע"ז, וכך פסק המהרש"ם בס' ארחות חיים (ספינקא) הלכות ר"ה סימן תקפ"א שו"ת אבני נזר יור"ד סימן תס"ו). וכך הורו הגאונים רבי יצחק יעקב וויס (בעל מנחת יצחק) והגאון רבי משה פיינשטין והגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל בהסכמותיהם לספר ציון לנפש צבי.

בגדר טומאת אבר מן המת

[בגמ' חולין קכ"ט ע"ב, מייתי פלוג' תנאי אם אבר מן המת בעלמא מטמא, דלדעת ר"ש אין מטמא אבר מן המת כמו שאין מטמא אבר מן החי], ולהמבואר בשטמ"ק בדעת רש"י דהא דאבר מן המת אינו מטמא לדעת ר"ש, היינו כגון דליכא כזית בשר ולא עצם כשעורה, דאי איכא שיעורא דכזית או עצם כשעורה, הרי בודאי מטמא כדין כזית מן המת, והנידון לגבי טומאת אבר דמטמא אף פחות מכזית ומכשעורה, [ולדעת ת"ק יש טומאת אבר, גם באופן שאין בו כזית או כשעורה, וע"ז פליג ר"ש].

ואולם בפיה"מ להרמב"ם כ' וז"ל: כבר נתבאר וכו' שאבר מן החי כזית בשר הפורש ממנו או עצם כשעורה הפורש ממנו טהור וכו', ור"ש אומר שבשר הפורש מאבר מן המת ג"כ טהור, וכן עצם כשעורה הפורש ממנו וכו'. וצ"ב דמהיכי תיתי שלא יטמא כזית בשר מן המת, ומה שייך זה להא דליכא טומאה באבר שנתלש מן החי, והרי במת יטמא הפורש ממנו ככל שאר כזית מן המת שמטמא, וצ"ע.

ולהקל קצת נראה, דהנה נתבאר דלדעת רש"י ליכא כלל דין לר"ש דאבר מן המת כמו לדעת ת"ק, ורק בכזית מטמא. אולם נראה דהרמב"ם ס"ל דגם לר"ש איכא דין אבר מן המת, דהא כד דייקת בלשונו תראה דלא איירי ר"ש באבר מן המת דהנוגע בו טהור, אלא איירי בפורש מאבר מן המת, ובכה"ג אף בדאיכא כזית טהור לר"ש. והביאור בזה, דהנה להלן שם בגמ' מבואר דפליגי תנאי בטומאת אבר, דלדעת ר"י מטמא רק כמות שהוא בשר וגידין ועצמות, ור"א ס"ל דאם נתלש בשר ויש בו כזית הר"ז טמא, ואף שבטל הטומאה מן האבר שהרי אין כאן אבר, ואין הטומאה מצד האבר דהא נתלש, מ"מ טמא.

והנה אי נימא דלדעת ר"ש ליכא דין דאבר מן המת כלל [כשי' רש"י], הרי דאם יחתוך אבר מן המת הרי זה כחותך בשר מן המת, ופשוט שאם יהא בו כזית יהא טמא ככל כזית מן המת. אך למבואר ברמב"ם דגם לר"ש ודאי איכא דין אבר מן המת, י"ל דמה שאמר שם ר"ש בגמ' דלא שמעתי לטמא אבר מן המת, היינו בגוונא שפורש מאבר של המת, דבכה"ג כיון דאיכא חלות דאבר מן המת (שמחמת זה מטמא האבר גם בגוונא דפחות מכזית וכשעורה), א"כ הו"ל חלות דין מחודש על האבר מן המת ופקע לה הדין טומאה שהיה מצד המת והו"ל טומאה מצד האבר, וא"כ אה"נ דבטומאת מת יש דין דכזית מטמא, אך בדין טומאת אבר הרי הבשר הפורש ממנו לא מצאנו בו טומאה, וצריך לטומאה בו רק אבר שלם דבשר גיד ועצם, וזהו שאמר ר"ש לא שמעתי לטמא אבר מן המת, והיינו דבזה ליכא החידוש דר"א דבנתלש כזית בשר מהאבר טמא, דבפירש מאבר מהמת טהור אף בכזית.

(ע"פ הערות במס' חולין קכ"ט ע"ב)

כניסה לקבר רחל אמנו

בשו"ת זית רענן להגאון מהרימ"ל מקוטנא ח"ב סימן כ"ז הובא שנשאל מהגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל בענין הליכת כהנים על קבר רחל אמנו, ודעת הגר"ש שאסור והסכים עמו, וכך פסק בשו"ת מהר"ש אלפנדרי יור"ד סימן ו' ובשו"ת ציץ אליעזר חט"ז סימן י"ח.

וראוי לציין מה שמובא בפסיקתא רבתי פסיקתא ג' עה"פ "ואקברה שם" – מהו שם עפ"י הדיבור ולמה שגלוי וצפוי לפניו שלבסוף עתיד בית המקדש להחרב ובניו עתידין לצאת בגולה והם הולכים אצל אבות ומבקשים עליהם שיתפללו עליהם ואינם מועילים להם, וכיון שהם הולכים בדרך הם באים ומחבקים קבורת רחל והיא עומדת ומבקשת רחמים מן הקב"ה מיד הקב"ה שומע תפילתה, ודקדק מזה בשו"ת מנחת אלעזר ח"ג סימן נ"ג דמסוגל ביחוד תפילות ישראל על קבר רחל אמנו להושיענו ולהוציאנו מאפילה לאורה עיי"ש.

מערת המכפלה

מערת המכפלה לענין טומאת כהנים משמע בגמ' ב"ב דף נ"ח שרבי בנאה ציון את מערת המכפלה שלא יבואו כהנים להכשל בכניסה למערכה, וכתב הריטב"א (שם) שאברהם אבינו ע"ה שהיה נביא וקיים כל התורה כולה דינו כישראל אף למ"ד אין קברי עכו"ם מטמאין באהל, אולם בתוס' מסכת נדה דף ע' ע"ב מבואר שאין חילוק קודם מתן תורה בין עכו"ם לישראל וכולם מטמאין באהל, וכתבו בשו"ת אבני נזר יור"ד סימן תס"ט ובשו"ת מנחת אלעזר ח"ג סימן ס"ד דלכ"ע מערת המכפלה מטמא כהנים בכניסתם.

מירון

בענין ציון הרשב"י במירון מובא בס' טעמי המנהגים עמוד ר"ס דכהנים המדקדקים במצוות ואדיר חפצם להשתתף בשמחת רשב"י במקהלות אלפי ישראל בל"ג בעומר יעלו מירונה ואל יכנסו אל הקודש פנימה רק יעמדו בפתח האהל כלומר לפני פתח החצר החיצונה, בקונטרס תורת כהנים שדן בענין זה כתב שיש אפשרות לעלות לגג של ציון הרשב"י.

מכון ירושלים

שבוע הספר יוצא לדרך

הופיעו ספרים חדשים

- שלחן ערוך יורה דעה ה* - ריבית
- טור ושלחן ערוך - שבת ב
- מנחת חינוך בשולי המנחה – כרך ראשון
- שו"ת התשב"ץ - כרך רביעי
- ספר תשב"ץ קטן
- יד דוד - נדה טהרות

ועוד ספרים רבים

רח' הישיבה 4 ירושלים

רח' עזרא 16 בני ברק

מוקד הזמנות: 02-6510627 03-6765382

עקרי הענין

הרב נחום זאב הלוי רוזנשטיין

המת הוא אבי אבות הטומאה, שהיא הדרגה הגבוהה ביותר של טומאת מת במשנה ובתלמוד לא הוזכר שם זה, ואף הרמב"ם בהקדמתו לסדר טהרות קורא אף את המת עצמו רק בשם אב הטומאה. ושם זה אבי אבות הטומאה הוזכר ברש"י פסחים יד ע"ב, וטז ע"א, וב"ק ב ע"ב. והוזכר גם בתוס' נזיר נג ע"ב, ובר"ש וברא"ש כלים פ"א מ"א, ואהלות פ"א מ"ב. **והוא מטמא במגע** שנאמר (במדבר יט יא) "הנגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים", ודרש בספרי חקת שם בא הכתוב ולימד על המת שמטמא במגע, רמב"ם הל' טו"מ פ"א ה"א. וראה בגר"א על הספרי שם, שגורס שם שהנגיעה נלמדה בק"ו מאוהל, ולדעתו הפסוק נדרש לענין אחר **במשא** ברמב"ם שם ה"ב כתב שהוא מטמא במשא בקל וחומר מנבילה, "מה אם נבילה שאינה מטמאה באוהל, הרי היא מטמאה במשא, מת שמטמא באוהל אינו דין שיטמא במשא", וכעי"ז דעת ת"ק בספרי חקת פס' קכז, ור"מ חלק עליו. והביא לימוד אחר שהמת מטמא במשא. וכתב הרמב"ם שם שטומאת משא במת אינה מדברי סופרים אף לדעתו שכל דבר הלמד באחת משלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן הוא בכלל דברי סופרים, אלא דין תורה היא, ופירש הכס"מ שכיון שנאמר בפירוש בתורה שהמת מטמא באוהל, כל שכן משאו, וא"כ הק"ו הוא רק גילוי מלתא בעלמא הוא, שמאחר שמטמא במגע ובאוהל, ממילא משמע שמטמא אף במשא, ואין זה נחשב כלימוד בי"ג מידות ראה רמב"ן עה"ת שם, ומרכה"מ על הרמב"ם שם, ומשנה אחרונה אהלות פ"א מ"ח וסדרי טהרה כלים דף לו ע"א ד"ה המת. [מאמר זה נכתב בעזרת א"ת וספר אלה המצוות]

המת נתייחד בכך שהוא מטמא גם **באהל** משנה נזיר מט ע"ב, ואהלות פ"א מ"ח, ופ"ב מ"א, כמפורש בתורה (במדבר שם יד) "כל הבא אל האוהל וכל אשר באוהל יטמא", ובספרי (חקת שם) נאמר בא הכתוב ולימד על המת טומאה חדשה שלא מצאנו דוגמתה בכל הטמאים שמטמא באוהל. ונפסק ברמב"ם הל' טו"מ פ"א ה"א ו במשנה כלים פ"א מ"ד נאמר שזה החומרא שיש בטומאת מת מכל שאר אבות הטומאות, שהוא מטמא באוהל, מה שאין כן בשאר אבות הטומאות.

הנטמא מן המת, טומאתו טומאת אב הטומאה, ואותו נטמא טמא שבעה ימים אהלות פ"א מ"א, ור"ש שם. ראה רמב"ם טומאת מת פ"ה ה"ט-ה"י, וראה ברש"י שהבאנו לעיל שכתב שכיון שהנטמא מן המת מטמא את זולתו רק בטומאת ראשון לטומאה, שנאמר (במדבר יט כב) "והנפש הנוגעת [במי שנטמא מן המת] תטמא עד הערב", לכן המת נקרא אבי אבות הטומאה, והנוגע בו אב הטומאה. **וי"א שאף אהל שמאהיל על המת הרי הוא כנוגע במת, והוא טמא בטומאת אב הטומאה** רמב"ם טו"מ פ"ה הי"ב, לשיטתו שבגדים יש להם דין חרב כחלל. ובחזון איש (אהלות סימן ט אות יא) כתב שאין האהל הזה מטמא באהל, אפילו לדעת הרמב"ם הנ"ל, ראה תפארת ישראל אהלות פ"א מ"א ופ"ז מ"ב.

הדרגה הגבוהה ביותר של טומאת מת המטמאים גם במגע במשא ובאהל, הוא : א. מת שלם, אפילו נפל שלא נתקשרו איבריו בגידים, שאין בו כזית בשר, ב. כזית בשר מן המת, ג. כזית נצל, [בשר המת שנימוח ונעשה כמין ליחה סרוחה ונקרש], ד. השדרה, אפילו כשאין בה בשר, ה. הגלגולת, אפילו כשאין בה בשר, ו. אבר שלם מן המת, כשיש על העצם בשר אפילו פחות מכזית וגידים, ז. אבר שלם מן החי, של עצם בשר וגידים רמב"ם שם פ"ב ה"ג ופ"ג ה"א. ח. רובע הקב עצמות מן המת, ט. רוב בנינו של מת, כלומר רוב של שוקיים וירכיים והצלעות והשדרה, אפילו שאין בהם רובע הקב מעצמות המת, י. רוב מנינו של המת, כלומר רוב העצמות שלו, שהם קכ"ה אברים, אפילו כשאין בהם רובע הקב מעצמות המת, יא. רביעית לוג דם של המת משנה אהלות פ"ב מ"א ומ"ב. וראה באליה רבא שם שכתב שבדרגה זו יש י"ג מטמאים, וכנראה הוא מנה כשלושה את מה שמנינו באות ט.

הדרגה השניה של טומאת המת, המטמאים במשא ובאהל הם: א. רקב של מת שנקבר ערום בארון של שיש ונרקב ונעשה עפר, בשיעור מלא תרווד -כף, [שמחזיקה מלא חפניו של אדם], ב. עפר קברות שמעורב בו דם וליחה של מת, בשיעור יותר ממלא תרווד –כף [שמחזיקה מלא חפניו של אדם], השנים הללו לא מטמאים במגע, מפני שאין העפר מחובר יחד, והנוגע בצד זה לא נגע בצד זה, שכל אחד ואחד עפר בפני עצמו הוא, ולכן כשהוא נוגע לא נגע בשיעור המטמא. ורק הנושא טמא, וכמו"כ הם מטמאים באהל משנה אהלות פ"ב מ"ב, וראה חולין קכה ע"ב וברש"י שם, וברמב"ם הל' טומאת מת פ"ג ה"ח כתב שהטומאות הללו מטמאות רק מדברי סופרים.

הדרגה השלישית של טומאת מת המטמאים במגע ובמשא ולא באהל הם: א. עצם כשעורה רמב"ם הל' טו"מ פ"ב ה"ח ופ"ג ה"ב, ב. אבר מן המת, שאין עליו בשר כראוי, דהיינו שהאבר המחובר באדם אינו יכול להתרפא בשיעור בשר כזה, ג. אבר מן החי שאין עליו בשר כראוי, ד. השדרה שחסרה ואין בה רובע עצמות, ה. גולגלת שחסרה ואין בה רובע עצמות משנה אהלות פ"ב מ"ג, וראה רמב"ם הל' טו"מ פ"ג ה"ב, ולגבי חלק מהמנויים כאן סובר הרמב"ם שטומאתם מדברי סופרים.

הדרגה הרביעית של טומאת מת הם המטמאים במגע ובאהל ולא במשא: א. הגולל והדופק ספרי חקת פסקא קכז ואהלות פ"ב מ"ד ופ"ז מ"א ורמב"ם הל' טו"מ פ"ב הט"ו, ב קבר סתום כל זמן שהטומאה בתוכו משנה אהלות פ"ב מ"ד, ופ"ז מ"א, ולדעת הרמב"ם הל' טו"מ פ"ב הט"ו, ועיין ברמב"ם שכתב שטומאתם מדברי סופרים.

הכלים שנגעו במת ומטמאים כמת עצמו שנאמר (במדבר יט טז) "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב", ואמרו בנזיר נג ע"ב ובעוד מקומות שחרב הרי הוא כחלל, ראה לקמן שנחלקו אם דין זה נאמר רק בכלי מתכת או בכל הכלים הנטהרים בטבילה, נחלקו בהם הראשונים י"א שהם מטמאים כמת עצמו, במגע ובמשא ובאהל תוס' חולין עב ע"א, ונזיר נג ע"ב. י"א שהם מטמאים במגע ובמשא אבל לא באהל רמב"ן פרשת חוקת. **וי"א שהם מטמאים במגע, ולא במשא ובאהל** רמב"ם הל' טו"מ פ"ה הי"ג.

לכל הדעות כלים שנגעו בכלים שנגעו במת אינם נעשים אבי אבות הטומאה אהלות פ"א מ"ב.

יש המטמאים בטומאת מת מדרבנן, והם: א. דם תבוסה, שהוא רביעית הדם שיצא מהמת מקצתו מחיים ומקצתו לאחר מיתה, מטמא במגע ובמשא ובאהל מדרבנן אהלות פ"ג מ"ח, ופ"ב מ"ב, ונדה סב ע"ב. ב. בית הפרס, שהוא שדה שנחרש בה קבר, מטמא מדרבנן במגע ובמשא ולא באהל אהלות שם פ"ג מ"ג, פסחים צב ע"א. ג. אהל שמאהיל על רביעית דם תבוסה שמטמא מדרבנן כמת רמב"ם הל' טו"מ פ"ה הי"א, והקדמת הרמב"ם לסדר טהרות. וראה שם בהקדמת הרמב"ם שכלים שנגעו באחד מאלה השלשה דם תבוסה, ארץ העמים ובית הפרס נטמאים מדרבנן במגע במשא ובאהל. ד. עור המת שגזרו בו חכמים שיטמא כבשרו ראה הקדמת פיהמ"ש שם סי' טו. ומשנה בחולין קכב ע"א וגמ' שם; רמב"ם שם פ"ג הי"א. עוד טומאה מדרבנן היא טומאת ארץ העמים, שמטמאת במגע ומשא ולא באהל כמו שנאמר באהלות שם מ"ג, ובשבת טו ע"א. ועי"ש ברמב"ם הל' טו"מ פ"ה הי"א שהמטמא בטומאת מת מדרבנן עושה את הנטמא ממנו לאב הטומאה, שטמא שבעת ימים ומטמא אדם וכלים לעשותם ראשון לטומאה.

כל הנטמאים מחמת המת, בין אדם בין כלים, בין שנטמאו במגע ובין במשא ובין באוהל, טמאים טומאת שבעה רמב"ם הל' טו"מ פ"ה ה"א, ונלמד בספרי חקת ממה שנאמר (במדבר יט יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" בא הכתוב ולימד על המת שמטמא טומאת שבעה, והובא ברא"ש אהלות פ"א מ"א. ואף לגבי טומאת אהל נאמר "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים", ולגבי הנטמא במשא, מפורש בפסוק שממנו למד רבי מאיר טומאת משא (ראה לעיל) שהוא מטמא שבעת ימים, ואף לדעת ת"ק הסובר שטומאת משא במת נלמדת מנבילה שהנטמא בה אינו טמא אלא טומאת ערב הרי זה טמא טומאת שבעה.

בטומאת "חרב" שנגעה במת שמטמאת כמת עצמו נחלקו הראשונים. י"א שדוקא כלי מתכות נעשים כחלל, ומטמאים כמת עצמו רבינו חננאל שבת קא ע"ב ופסחים יד ע"ב, ורש"י שבת שם ופסחים שם ועט ע"א וחולין ג ע"א, ורבינו תם שהובא בר"ש ורא"ש אהלות פ"א מ"ב, והר"ש הסכים עמו, תוס' נזיר נג ע"ב ד"ה חרב, וב"ק ב ע"ב ד"ה דאילו, ראב"ד בהשגות פ"ה ה"ג, כמו שפירש בו הכס"מ שם. רמב"ן עה"ת במדבר לא יט. **וי"א שאף שאר הכלים שיש להם טהרה במקוה [חוץ מכלי חרס] נעשים כחלל ומטמאים כמת עצמו** רמב"ם פ"ה ה"ג, ובפיהמ"ש אהלות פ"א מ"ב, ראה תוי"ט נזיר פ"ז מ"ג תמה על הכס"מ נזירות פ"ז ה"ח, ורמב"ן שבת יז ע"א ובספרי דבי רב (דף קלד ע"ב) כתב שבספרי נחלקו התנאים בזה.

טומאת אוהל האמורה בכל מקום היא באחת משלוש דרכים: א. שהיתה הטומאה עם אדם או עם כלי וכיוצא תחת אוהל אחד; והוא עיקר האוהל האמור בתורה רש"י חולין קכה: ד"ה אמאי, ועיין שלמדו בספרי שמטמא אף במת חוץ לאוהל והובא לאוהל. **וזה קרוי אוהל של המשכה** חולין שם. ופירש"י שם ד"ה בהמשכה שהטהור אינו מאהיל על הטומאה ולא הטומאה מאהלת עליו, אלא דבר אחר ממשיך את הטומאה עליו. ב. שהאהיל אדם או כלי על הטומאה נלמד מהנאמר (במדבר יט טז) "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת וגו' יטמא שבעת ימים" [ברייתא בגמ' נזיר נג:], שלא נאמר "יגע במת בשדה" אלא "על", ללמדך שבמאהיל על המת הכתוב מדבר [תוס' שם ד"ה האי, ועי' פי' הרא"ש שם]. ובמשל"מ פ"א ה"י, כתב ע"פ תוס' (נזיר נד ע"ב סוף ד"ה ארץ) שאף אם האהילה ידו על המת, נטמא כל גופו. ג. שהאהילה הטומאה על אדם או על כלי רמב"ם הל' טו"מ פ"א ה"י והי"א. ונלמד בילק"ש (שם רמז תשסג בשם ספרי זוטא) מהנאמר (במדבר שם יד) "וכל אשר באוהל יטמא שבעת ימים", ודרשו "באוהל יטמא" משמע שהטומאה עצמה היא האוהל. זית רענן שם. ויש אמוראים שסוברים ששתי הטומאות הללו נקראות אהל מגע, עי"ש בחולין.

אוהל שחללו טפח על טפח על גובה טפח מרובע, מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה אהלות פ"ג מ"ז, תוספתא פ"ז, הובאה בר"ש פ"ו מ"א, ועיין רמב"ם טו"מ פי"ב ה"א, שאין קרוי אוהל אלא טפח על טפח ברום טפח או יתר על זה רמב"ם שם, ודוקא מרובע, שיש ברחבו טפח ובארכו טפח, אבל אם רחבו פחות מטפח, אף על פי שארכו כמה טפחים ויש בשטחו יותר מכדי טפח על טפח, אינו חשוב אוהל פיהמ"ש וכ"מ שם בשמו; רע"ב שם. וכן מבואר במשנה פי"ב מ"ו ומ"ז ועוד. וכן אוהל עגול אינו מביא את הטומאה אלא אם כן יש בו ריבוע של טפח על טפח אהלות פט"ו מ"ב, לפי' א"ר שם, וכן משמע בפיהמ"ש שם. ראה ר"ש וברא"ש וברע"ב שם שפי' באופן אחר.

לאור הביקוש הרב לספר הייחודי
שזה עתה י"ל
"אהל פרץ" - ח"א עמ"ס זבחים
ובקרבו 1000 עמודי כת"י ערוכים
וסדורים ע"ס הדף
מרבותינו הראשונים, האחרונים וראשי
הישיבות בהם מכתבי הרב מבריסק
זיע"א ועוד רבים
ניתן להשיגו בטל: 052-7637929 -050

מוסד
הרב קוק
חדש
תוספות רא"ש
יומא/ביצה
תורת חיים
רות שיר השירים

מכון ירושלים
הופיעו
יד דוד
עמ"ס נדה וסדר טהרות
להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל
שערי תורה
הלכות רוב ח"א
להגאון רבי בנימין וולף לעוו זצ"ל

הנושאים הבאים

חוקת - טומאת מת, הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים (י"ט י"א).
בלק - ז' משקין, ודם חללים ישתה (כ"ג כ"ד), דם מגפתו מטמא טומאת משקין, נדה נ"ה ב'.
פנחס - הפסקה
מטות - בעל בנדרי אשתו, ואם ביום שמוע אישה יניא אותה (ל' ט').
מסעי - דיני הורג נפש, כל מכה נפש וכו' (ל"ה ל').
דברים - תיקון חצות, ענינא דיומא..

מבאר החסידות

הרב יעקב שלמה שיינברגר

והבדילנו מן התועים

הקב"ה הבדיל והרים את ישראל משאר אומות העולם, וכינה אותם בתוארים מיוחדים כמו "עם סגולה" "בני קל חי" "בני מלכים" ועוד הרבה, [ראה **בבעל הטורים** (במדבר יא, טז) דמביא ע' שמות שכינוי בהן את ישראל יעו"ש.].

הדבר שעל ידו נעשו עם ישראל נעלים והורמו גבוה מעל גבוה מעל שאר ע' האומות, הוא התורה הק', בעת קבלת התורה אמר להם ה' "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", וכנוסח התפלה "והבדילנו מן התועים" ע"י "ונתן לנו תורת אמת" וכו'.

ומאז ועד עתה, תאבים ומשתוקקים כוחות הטומאה והחיצונים להידבק בבני ישראל הקדושים, וכזבוב הרוצה להידבק וללקק את הדבש.

ובזה מבאר **האור החיים הק'** בפרשתן ענין טומאת המת, וממשיל זאת במשל לב' כלים האחת מלאה דבש ואחת מלאה בזבל, שהוציאו אותם אל הרחוב החוצה, אותה שהיתה מלאה דבש נוהרים ומתקבצים אליה נחילי זבובים ורמשים, ואותה של הזבל, הגם שידבקו בה קצת מהרמשים אין להשוותה לשל דבש.

כמו כן, אדם מישראל - עם הנבחר, מכיון שבחיים חיותו הוא מלא בקדושה ויש בו חלק אלוה ממעל וקדוש שרוי בתוך מעיו (תענית יא:), בצאת הנפש מהגוף מתרוקן מהרוחניות שבה, ומיד יתקבצו אליה קליפות שהם כוחות הטומאה עד אין קץ, שהם תאבים תמיד להידבק בקדושה שהיא עֵרֶב בשבילם, אלא שבחיי האדם אינם יכולים לגשת אליו מכח הקדושה השרוי בו, ובעת פטירתו ביציאת נשמתו קופצים הם תיכף ומיד על הגוף ודבקים בה, וזהו ענין טומאת המת.

וממשיך - האור החיים הק' לבאר, בזה יש להבין מדוע הגויים אינם מטמאים לאחר מיתתם, משום שדומים הם לכלי הזבל, בזה שאינם קדושים בחייהם יותר מבמותם, ובמילא אין עליהם התקבצות מיוחדת של כוחות הטומאה עכת"ד יעו"ש.

הקדושת לוי מבאר עפי"ז מדוע צדיקים אינם מטמאים במיתתם, דכשהנשמה עולה לגניז מרומים הגוף נשאר לבדו ולכך מטמא, אבל הצדיקים שזיככו גם את גופיהם והפכוהו מ"חומר לצורה" אין מטמא גופם כלל עכ"ד יעו"ש.

בהקשר לדברי האור החיים הק' אלו, סיפר **הג"ר שלום מאיר וולך** שליט"א עובדא מאלפת, ונביאו בקצירת האומ"ר: היה זה לפני כמאה ומחמישים שנה, רבה של העיר ראדום קיבל הוראה להתייצב בפני המושל הרוסי בארמון המלוכה שבוורשה, הרב נבהל ופחד - בעת ההיא כבשו הרוסים את פולין והמשכילים קשרו איתם קשר איתן להילחם נגד היהודים ודתם – מי יודע מה הם זוממים.

בהגיע המועד נסע הרב לוורשה, נטל עימו את נרתיק הטלית והתפילין - ותכריכים. לכל צרה שלא תבוא.

בהגיעו עלה לארמון המושל, והוכנס לחדר הקבלה. לתדהמתו מצא שם שניים מחשובי רבני פולין. גם הם הוזמנו לפגישה, כשגם הם לא יודעים על שום מה, מרוב מתח וחרדה החל הרב לפסוע הלוך ושוב. כשבדרך הילוכו הבחין בספר המונח בצד. נטלו הרב וראה שזהו חומש עם פירוש אור החיים הקדוש, נטלו בידו בהרהרו מה לחומש בארמון המלוכה?

פתח וראה שדף אחד מקומט בקצהו לסימן. העיף בו מבט והבין הכל, ופנה אל עמיתיו הרבנים וביקש שיניחוהו להנל בעצמו את השיחה עם המושל בלא שיתערבו כלל.

הדלת נפתחה, והמושל נכנס אל החדר, מלווה בקבוצה של משכילים, המושל ניגש ישר לענין ושאל: "אתם היהודים לומדים את החומש עם כל מיני פירושים נכון"?

שתי הרבנים תלו מבטם ברבה של ראדום, שאמר: "אכן כן. פירוש רש"י ורמב"ן, אבן העזרא וספורנו, 'כלי יקר' וה'אור החיים' הקדוש ועוד.

המושל המשיך ושאל: ודבריהם קדושים בעיניכם, מקובלים ומוסכמים עליכם הלא כן?"

והרב של ראדום ענה: "קדושים כן, אבל מקובלים ומוסכמים - ובכן, מה שנוגע לפסק הלכה מקובלים עלינו הדברים ללא פקפוק. אבל בכל הנוגע לעניני דרוש ורעיונות, הרשות נתונה לכל יהודי לדרוש ולהביע רעיונות בפירוש הפסוק, ואין לומר שהרעיונות מחייבים...

לא גמר הרב דבריו, ואחד מן המשכילים רץ אל הספר הנ"ל שהיה מונח בצד, פתחו וקרא בכעס איך תסביר את מה שכתוב כאן..."

אבל המושל אמר לו: "הלא שמעת מה שהרב אמר זהו רעיון בלבד ותו לא, וביקש את סליחת הרבנים, המשכילים נכלמו והרבנים יצאו.

בחוץ, שאלו את הרב מראדום "מה זה היה מה היה כאן?"

והוא השיב: "אירע כאן נס. המשכילים הארורים המתנכלים לכל הקדוש והיקר לנו, רצו לגזור שריפה על כל פירושי החומש. הם גילו את אוזנו של המושל לפירושו של אור החיים הקדוש בריש פרשת חוקת - המובא בריש מאמרינו - המסביר מדוע הגוי במותו לא ימשוך הקליפות אליו וכנ"ל.

ורצו המשכילים להוציא הודאה מפי הרבנים שהדברים מחייבים אותם, ועי"כ לגזור שריפה על הספרים, ובסייעתא דשמיא השאירו את החומש מסומן באותו הדף, והרב הקדים רפואה למכה.

לימוד המוסר

הרה"ג ירחמיאל קראם

'טומאת מת'

הטומאה החמורה ביותר היא טמאת מת, איש ישראל שמת הוא 'אבי אבות הטומאה'. אין דבר יותר טמא ממנו. רק לפני רגע הוא היה קדוש וטהור כמלאך אלוקים הוא הגיע למדרגה שרק איש ישראל יכול להגיע בחייו, לקדושה וטהרה שאין דוגמתה בבריאה. הוא יכול להיות כהן גדול, גדול הדור והנה תוך שנייה אחת כשנשמתו פורחת ממנו הוא הופך להיות 'אבי אבות הטומאה'.

המשנה בידים כותבת: 'עצמות חמור טהורים ועצמות יוחנן כהן גדול טמאים'. עצמות של נבלת בהמה וחיה טהורות, אין להן טומאה. הגמ' דורשת את זה מהפסוק: 'הנוגע בנבלתה ולא בעור ולא בעצמות' אם הוא נוגע בעצם של בהמה מתה שפירשה מהנבילה, הוא לא נטמא. ואילו עצמות אדם מת, אפילו היה בחייו כהן גדול טמאות ומטמאות טומאה חמורה.

כאשר התורה באה לפרט לנו איך מיטהרים מטומאת מת, מ'אבי אבות הטומאה' הזו, היא מקדימה ואומרת: 'זאת חוקת התורה' 'גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה'. לא רק פרשת פרה אדומה מוגדרת כחוקה. כל דיני טומאה וטהרה מוגדרים כחוקים, כהלכות שאי אפשר להתייחס אליהן כמו לשאר המצוות. כך כותב הרמב"ם בסוף הלכות מקוואות: 'דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו, והרי הן מכלל החוקים'.

ההגדרה הזו 'חוקת התורה' ניתנה לפרשת טומאה וטהרה 'לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל, לומר מה המצווה הזאת ומה טעם יש בה'. היות והשונאים הגדולים ביותר שלנו, השטן ואומות העולם, מנצלים את ה'בעיה' שיש כביכול בהבנת טעמי מצוות טומאה וטהרה כדי לקנטר ולהציק, להטיל ספקות ולבלבל. לכן הקדימה התורה ואמרה: 'גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה'. תתעלם מהשאלות והתהיות של שונאיך, אפילו אל תהרהר עליהן.

אבל זה לא אומר שאין ח"ו במצוות אלו, כמו בשאר מצוות התורה, טעמים נשגבים לזכות את ישראל ולצרף את הבריות. הרי כך כותב הספורנו בפרשתנו: 'שעם היות המצווה חוקה ואין להרהר אחריה ולא להיות מסופק אם היא הגונה ואם לאו' עליך לדעת 'כי כל אמרת אלוקה צרופה ולה טעם נשגב בלי ספק נודע למלך שציווה אותה ואולי גם למשה רבנו והדומים לו'.

בפירוש 'מלאכת שלמה' על משניות אהלות מביא : 'מצאתי כתוב בספר חן טוב וז"ל שמעתי משם הרב המקובל האלקי מוהר"ר יצחק אשכנזי זלה"ה והוא מתוק מדבש. כי הנה נפשות ישראל חוצבו מתחת כסא הכבוד קדושות המה. וידוע שסביב רשעים יהלכון ומתאווים להדבק עם הקדושה'. נשמתו של בן ישראל היא חלק אלוקה ממעל מלאה אורה, קדושה וטהורה ואומות העולם, כוחות הטומאה, ההולכים בחושך נמשכים ומנסים בכל כוחם להידבק בקדושה אבל אינם מצליחים.

'כי בעוד האדם חי לא יוכלו ליגע בו בגופו ממש, שאור הנשמה מכהה עיניהם כאור השמש... אבל אחר יציאת נשמתו רוצים להדבק בכלי שנשתמש בו קודש ונשאר בו קצת ניצוצי אור. לכן באין לחול על גופו ומשם נמשכת טומאת מת לאדם המת יותר מנבלת בהמה'. זה מין ואקום כזה שאינו מאפשר הישארות חלל ריק, אל המקום שנתפנה בצאת הנשמה הקדושה והטהורה מהגוף נמשך כוח טומאה וזו היא טומאת מת החמורה 'אבי אבות הטומאה'.

ה'אור החיים' הקד' כותב על כך: 'וכבר המשלתי במקום אחר עניין זה, לשני כלים שהיו אצל בעל הבית, אחת מלאה דבש, ואחת מלאה זבל. ופינה אותם והוציאם לחוץ מהחדר. אותה שהייתה מלאה דבש מתקבצים לה כל הזבובים והרמשים ואותה שהייתה מלאה זבל הגם שיכנסו לה קצת מהרמשים לא ישווה לשל דבש. כמו כן אדם מישראל שמת. להיותו מלא קדושה המתוקה והעריבה, בצאת הנפש ונתרוקן הגוף יתקבצו הקליפות לאין קץ שהם כוחות הטומאה התאבים תמיד להדבק בקדושה ליהנות מהערב'.

אנחנו צריכים להכיר במתנה הטובה ה'חיים' שקבלנו מבורא עולם. במעלות הגדולות שיש לנו בהיות נשמתנו חצובה מתחת כסא הכבוד. בתחילת פרשת מאכלות אסורות מביא רש"י: 'לפי שישראל דבוקים במקום וראויין להיות חיים, לפיכך הבדילם מן הטומאה וגזר עליהם מצוות. ולאומות לא אסר כלום'.

ומביא רש"י את המדרש: 'משל לרופא שנכנס לבקר שני חולים, אחד לחיים ואחד למיתה. אמר לזה של חיים זה תאכל וזה לא תאכל ושאינו לחיים אמר כל דבעי הוו ליה. כך עובדי כוכבים שאינם לחיי העולם הבא כתיב בהם כירק עשב נתתי לכם את כל, אבל ישראל שהם לחיי העולם הבא זאת הבהמה אשר תאכלו'.

עלינו להיות מאושרים ולהודות לקב"ה ולומר: 'ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן הטועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו'. יש לנו תורה, יש לנו עולם הבא, וזה מטיל עלינו חובות ומגבלות אבל כל זה הוא לטובתנו כי 'רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות'. עלינו לשמור ולשמר ייחודיות זו.

אחד הדברים הבולטים בדיני טומאה וטהרה הוא העובדה שמגע של טמא בטהור מטמא את הטהור ואילו מגע של טהור בטמא אינו מטהר את הטמא. החיבור, המגע, בין טהור לטמא אינו דו סטרי. במגע וחיבור של טהור וטמא, הטומאה עוברת לטהור אבל הקדושה והטהרה אינה עובר אל הטמא.

שאלה זו אומר המלבי"ם, ביקש הקב"ה מחגי הנביא לשאול את הכהנים. 'שאל נא את הכהנים לאמר. הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע... אל כל מאכל, היקדש'. האם מגע קודש במאכל, מקדש את המאכל, לא. ולעומת זאת 'אם יגע טמא נפש בכל אלה, היטמא'. וודאי שכן. ולומד מכאן המלבי"ם 'תוכחת מוסר בשלשה פנים'.

הראשון בהם: צריך להתרחק מכוחות הטומאה, להיזהר מלהתקרב אליהם, כי כל מגע איתם מטמא. השני, זכור שמגע כשלעצמו עם הקודש עדיין אינו מקדש. לא מספיק רק להתחכך עם התורה כדי להתחבר אליה. לזה צריך חיבור עמוק, להכניס את התורה אל הלב ואל הנפש. כי רק כשיש בליעה מן הקודש רק אז מתקדשים. דבר שלישי, אומר המלבי"ם, אם אתה רוצה להדבק בקדושה אתה צריך לעשות זאת עם כל הלב עם כל הנפש. מגע חיצוני יביא אותך רח"ל לחיבור בטומאה.

לא סתם השטן ואומות העולם נטפלים אלינו בנושא זה במיוחד, הם יודעים לאיזה רמות רוחניות אנחנו יכולים להגיע אם נכיר ש'נשמה שנתת בי טהורה היא' שיש לנו 'תורת חיים' ושיש לנו 'עולם הבא'. לא ניתן להם לטמא אותנו במגעם. נשמור על קדושתנו, נחזק את הקשר עם הקדושה נעשה זאת עם כל הלב ועם כל הנפש והבא ליטהר מסייעין בידו.

ללומדי מסכת קידושין

ניתן להשיג

דיסק MP3 ובו 90

שיעורים בעיון

מפי הרה"ג אלחנן פרץ

במספר טלפון 052-7654723

פוטו סטודיו

גל פז- רשת למוסיקה
ירושלים--ב"ב--חיפה

פוטו ציון
צילום אירועים, מצלמות וסטודיו

אחים הקר
רשת בשר למהדרין

• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •

צבי ורצברגר
בית האנרגיה

המנעולן הנאמן זאב הורוביץ
דלתות פלדה ומפתחות

לעילוי נשמת
רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר